شناسایی نیازهای حمایتی و طراحی نظام حمایت از یادگیری آنلاین پرستاران بر اساس مدل یکپارچه فرایند حمایت از یادگیرنده ISSPM(**Integrated Student Support Process Model**)

نویسندگان:

نازنین شماعیان رضوی[1]، مهدیه زعفرانیه[2]، یوسف مهدی پور[2]، رسول علیمی[3]، مصطفی شیخ الطائفه[2]

1- گروه مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی تربت حیدریه
۲- گروه یادگیری الکترونیک، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تربت حیدریه
۳- گروه آمار و اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تربت حیدریه

مقدمه

آموزش الکترونیک و یادگیری آنلاین در سال‌های اخیر به یکی از ارکان اصلی توانمندسازی و بازآموزی کادر درمان، به‌ویژه پرستاران شاغل در محیط‌های بالینی پیچیده و پرمشغله، تبدیل شده است. با وجود مزایای متعدد نظیر انعطاف‌پذیری زمانی و مکانی و دسترسی به منابع به‌روز، واقعیت‌های محیط بالینی نشان می‌دهد که پرستاران به دلیل شیفت‌های چرخشی فشرده، خستگی مفرط ناشی از کار و کمبود زیرساخت‌های تعاملی، با چالش‌های جدی در تداوم یادگیری، افت انگیزش و احساس انزوای دیجیتال مواجه هستند. از سوی دیگر، بسیاری از سامانه‌های آموزش مجازی موجود در مراکز درمانی، رویکردی صرفاً محتوا محور داشته و فاقد یک ساختار حمایتی سیستماتیک و یکپارچه هستند. بررسی متون نشان می‌دهد مدل‌های سنتی ارزیابی کیفیت فناوری (مانند مدل دلون و مک‌لین) صرفاً به ابعاد سیستمی و اطلاعاتی می‌پردازند و پاسخگوی نیازهای چندبعدی یادگیرندگان در محیط‌های بالینی نیستند. این خلأ نظری و عملی، ضرورت بهره‌گیری از مدل‌های فرایندی حمایت از یادگیرنده را بیش از پیش آشکار می‌سازد. مدل یکپارچه فرایند حمایت از یادگیرنده (ISSPM) با تأکید بر ابعاد شناختی، انگیزشی، اجتماعی و زمینه‌ای، بستر مناسبی برای طراحی نظام‌های حمایتی فراهم می‌کند. با این حال، از آنجا که نیازهای حمایتی پرستاران به‌شدت تحت تأثیر شرایط خاص بالینی و بیمارستانی است، نمی‌توان یک بسته حمایتی یکسان را بدون بومی‌سازی به‌کار گرفت. لذا پژوهش حاضر با رویکردی کیفی و با استفاده از تحلیل مضمون، در صدد است تا نیازهای حمایتی پرستاران را به صورت عمیق شناسایی کرده و مدل مفهومی و بسته مداخلات حمایتی را مبتنی بر مراحل پنج‌گانه مدل ISSPM، متناسب با بستر بالینی بیمارستان فارابی مشهد طراحی نماید.

روش کار

پژوهش حاضر در مرحله نخست با اتخاذ رویکردی کیفی و با استفاده از روش تحلیل مضمون (Thematic Analysis) بر اساس چارچوب شش‌مرحله‌ای براون و کلارک انجام شد. جامعه آماری پژوهش را سه گروه از ذی‌نفعان تشکیل دادند: اساتید صاحب‌نظر در آموزش مجازی پرستاری، پرستاران بالینی شاغل در بخش‌های مختلف (نظیر ICU، اورژانس و جراحی) با سابقه مشارکت در دوره‌های آنلاین، و کارشناسان طراحی آموزشی. نمونه‌گیری به روش هدفمند با حداکثر تنوع انجام گرفت و در مجموع با ۱۲ مشارکت‌کننده، مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته عمیق (با میانگین مدت ۴۵ تا ۶۰ دقیقه) صورت گرفت. روند گردآوری داده‌ها تا دستیابی به اشباع نظری ادامه یافت؛ به‌گونه‌ای که پس از مصاحبه دهم، داده‌های جدید تکراری شدند و دو مصاحبه پایانی صرفاً جهت اطمینان از تثبیت اشباع انجام شد. داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها بلافاصله پیاده‌سازی شده و با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA نسخه ۲۰۲۴ و طی مراحل شش‌گانه (آشنایی با داده‌ها، تولید کدهای اولیه، جست‌وجو و بازبینی مضامین، تعریف مضامین و تولید گزارش) مورد تحلیل قرار گرفتند. جهت تضمین استحکام و اعتبار یافته‌ها، از معیارهای چهارگانه لینکلن و گوبا شامل باورپذیری (از طریق بازبینی توسط مشارکت‌کنندگان)، انتقال‌پذیری (توصیف غنی بستر پژوهش)، پایداری (محاسبه توافق بین‌کدگذاران) و تاییدپذیری (ثبت ردپای ممیزی در نرم‌افزار) استفاده گردید. همچنین کلیه موازین اخلاقی شامل اخذ رضایت‌نامه آگاهانه کتبی و تضمین محرمانگی هویت مشارکت‌کنندگان رعایت شد.

یافته ها

تحلیل عمیق داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها منجر به استخراج ۴ بُعد اصلی حمایتی (شناختی، انگیزشی، اجتماعی-تعاملی و زمینه‌ای-موقعیتی) و ۱۲ زیرمضمون گردید که شالوده طراحی مدل مفهومی پژوهش را تشکیل می‌دهند. یافته‌ها نشان داد که نظام حمایت از یادگیری آنلاین پرستاران باید به‌گونه‌ای بومی‌سازی شود که پاسخگوی چالش‌های خاص محیط بالینی (نظیر شیفت‌های چرخشی، خستگی مفرط و کمبود زمان) باشد. در ادامه، کدهای باز مستخرج از مصاحبه‌ها با مراحل پنج‌گانه مدل یکپارچه فرایند حمایت از یادگیرنده (ISSPM) تلفیق شدند تا ماتریس مفهومی نهایی شکل گیرد. یافته‌های حاصل از تحلیل مضمون نشان داد که نیازهای حمایتی پرستاران در یادگیری آنلاین را می‌توان در قالب پنج مرحله فرایندی مدل ISSPM به صورت پیوسته سازمان‌دهی کرد. در **مرحله پذیرش و ورود**، زیرمضمون‌های آشناسازی اولیه با سامانه، توجیه ساختار آموزش آنلاین و رفع اضطراب تکنولوژیک شناسایی شدند. در **مرحله مداخله**، مداخلات هدفمند آموزشی، رفع اشکال و ابهامات فوری بالینی و ارائه بازخورد سریع توسط اساتید به عنوان زیرمضمون‌های اصلی استخراج گردیدند. **مرحله حمایت مستمر** شامل زیرمضمون‌های پایداری و تداوم در یادگیری، تقویت انگیزش (نظیر امتیاز بازآموزی) و تعاملات همتا و جوامع یادگیری بود. در **مرحله گذار**، زیرمضمون‌های انتقال دانش به بالین بیمار، کاربردی‌سازی آموخته‌ها و کاهش خطاهای مراقبتی و دارویی شناسایی شدند. در نهایت، **مرحله سنجش و ارزشیابی** شامل زیرمضمون‌های سنجش عملکرد یادگیری، رضایت‌سنجی مستمر از دوره و ارزیابی بازخوردی سازنده بود. این زیرمضمون‌ها در کنار یکدیگر، شالوده طراحی بسته مداخلات حمایتی بومی‌سازی‌شده برای پرستاران را تشکیل می‌دهند.

نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف شناسایی نیازهای حمایتی پرستاران در یادگیری آنلاین و طراحی نظام حمایتی مبتنی بر مدل ISSPM انجام شد. یافته‌ها نشان داد که پرستاران در محیط‌های بالینی پیچیده، نه تنها به حمایت‌های آموزشی و شناختی نیاز دارند، بلکه ابعاد انگیزشی، اجتماعی و زمینه‌ای نیز نقش حیاتی در تداوم یادگیری آنان ایفا می‌کند. تلفیق این نیازها با مراحل پنج‌گانه مدل ISSPM (پذیرش، مداخله، حمایت مستمر، گذار و ارزشیابی) منجر به طراحی یک **مدل مفهومی بومی‌سازی‌شده** گردید که در آن، خدمات حمایتی چهارگانه در طول چرخه یادگیری آنلاین پرستاران توزیع شده است. این مدل نشان می‌دهد که ارائه حمایت‌های هدفمند در هر مرحله، می‌تواند مانع از ریزش یادگیرندگان شده و زمینه‌ساز ارتقای رضایت، انگیزش و عملکرد یادگیری گردد. در نهایت، خروجی این بخش به عنوان «**بسته مداخلات حمایتی**» در مرحله بعدی پژوهش (بخش طراحی و اجرا) پیاده‌سازی و ارزشیابی خواهد شد. نتایج این پژوهش می‌تواند به عنوان الگویی عملی برای طراحی سامانه‌های آموزش مجازی در مراکز درمانی و بیمارستان‌ها مورد استفاده قرار گیرد.

Email:nazaninshrazaviii@gmail.com